

ZAAK, BEDRIJF, ONDERNEMING EN HANDELSREGISTER

Enkele beschouwingen naar aanleiding van het Koninklijk Besluit van 21 december 1964, houdende toepassing van de artikelen 1, zesde lid, en 24 van de Handelsregisterwet 1954 (Staatsblad 1964, No. 540)

door Prof. Mr. J. Valkhoff

Vlak na de eerste wereldoorlog, toen ook in ons land, ofschoon buiten de oorlog gebleven, bedrijfsleven en economisch verkeer gedestrugeerd waren, werd hier een openbaar handelsregister gecreëerd bij de wet van 26 juli 1918, St. 493, de Handelsregisterwet. Reeds eerder was overwogen dit te doen. Bepleit was het door N. A. Calisch in zijn dissertatie: „Het handelsregister” (1881). Een ontwerp van 1890, afkomstig van de Staatscommissie 1879, tot instelling van een handelsregister werd in 1895 ingediend, doch is nooit wet geworden. Het ontwerp was naar Duits voorbeeld. Duitsland kende reeds in het Handelsgesetzbuch een handelsregister met strafsancities. J. A. Levy verdedigde dit bij ons, doch er was hier ernstige kritiek, vooral tegen een strafsancie. Men was beducht voor rompslomp. In „De Gids” van 1863 schreef P. R. Feith: „volgens ons Nederlandsch gevoel behoort de handel vrij te zijn, en is elke belemmering, den handel aangedaan, een last, die niet dan door de hoogste noodzakelijkheid gewettigd wordt” (blz. 574). In Frankrijk kwam er één jaar later dan bij ons, in 1919, en in België in 1924 een handelsregister.

De Handelsregisterwet is eigenlijk een begin van de economische ordeningswetgeving ten onzent. Met de privaatrechtelijk¹⁾ en strafrechtelijk²⁾ gesancioneerde verplichting tot aanmelding en registratie wilde men ordelijker economisch verkeer bevorderen. Het niet centrale handelsregister zou komen bij de reeds lang bestaande Kamers van Koophandel, maar die moesten eerst een wettelijk statuut krijgen. Zolang dit er nog niet was, zouden de kantonrechters het handelsregister houden. Sinds de invoering van de eerste Wet op de Kamers van Koophandel en Fabrieken (1920) in 1921 als basiswet zijn deze publiekrechtelijke (openbare) lichamen met de uitvoering van de Handelsregisterwet belast, een niet altijd even gemakkelijke taak. Sindsdien zijn overigens de - thans 37 - Kamers van Koophandel en Fabrieken met medewerking aan de uitvoering van meer sociaal-economische wetten belast.

De Handelsregisterwet is overwegend privaatrecht, d.w.z. regelende de verhoudingen tussen de burgers onderling. Zij wordt dan ook tot het handelsrecht gerekend en meestal in leerboeken, in cursussen, op colleges enz. daar behandeld. De wet bevat echter ook publiekrechtelijke elementen. Zij wordt daarom wel - o.a. door J. Wiarda in de „Publiekrechtelijke opstellen aangeboden aan Prof. Mr. Dr. C. W. van der Pot” (1950), blz. 357 - als publiek handelsrecht gequalificeerd. Het is dan ook de vraag of zij in het nieuwe Burgerlijk Wetboek, dat nu als codificatie van ons gehele privaatrecht, burgerlijk en handelsrecht, in de maak is, dient opgenomen te worden³⁾. Na 1918 is het publiekrecht meer opgedrongen tegenover het privaatrecht en heeft er een verdere dooreenstrengeling van beide rechtsge-

¹⁾ Thans artikel 31 Handelsregisterwet.

²⁾ Thans artikelen 33, 34 en 35 Handelsregisterwet.

³⁾ J. Wiarda in W.P.N.R., 21 maart 1953.

bieden plaats gehad. Sociaal-economische ordeningswetgeving is er later meer gekomen en deze is nu gegroeid tot een verbijzonderd deel van het administratief- of bestuursrecht: de sociaal-economische wetgeving als samenstel van toezichtwetten (levensverzekering, schadeverzekering, kredietwezen), ordeningswetten (uitverkopen, winkelsluiting, cadeaustelsel), basisvestigingswetten (Vestigingswet Bedrijven en Bedrijfsvergunningenwet, maar eveneens met een zeker vestigingskarakter de Wet Assurantiebemiddeling en de drie vervoerwetten) en nog meer.

Volgens de Handelsregisterwet 1918 rustte de verplichting tot inschrijving, behoudens enkele uitzonderingen, op alle in het Rijk gevestigde zaken, waarbij onder (handels)zaak in de zin dezer wet verstaan werd de zaak of onderneming van een *koopman*. Als zodanig werd niet alleen de koopman in de zin van het Wetboek van Koophandel - waarover straks - maar ieder, die zijn beroep maakte van het uitoefenen van enige tak van handel of nijverheid in de ruimste zin, beschouwd.

In die tijd (1918) was het Wetboek van Koophandel als codificatie van het bijzondere handelsrecht nog gebaseerd op de daden van koophandel, de zaken van koophandel als rechtsbetrekkingen uit die daden, en de koopman als beroep makend van daden van koophandel. Na het eerste inleidend artikel, dat er nu nog is, werden in de volgende vier artikelen, die sindsdien uit Boek I van het Wetboek van Koophandel geschrapt zijn, de daden van koophandel limitatief opgesomd. Dit werd meer en meer als uiterst bezwaarlijk gevoeld, doordat er vele dubieuze gevallen zich voordeden, terwijl er een aantal verschillende rechtsgevolgen was, waarmee een bron voor talloze chicanes in processen. De onderscheiding kooplieden en niet kooplieden was al aan 't afbrokkelen. Terwijl eerst faillissement alleen gold voor kooplieden en er een toestand van kennelijk onvermogen voor niet kooplieden was, geldt de in 1896 ingevoerde Faillissementswet voor allen. In 1918 ging de Handelsregisterwet en in 1921 de Handelsnaamwet een ruimer begrip koopman huldigen. Sinds 1928/9 was elke naamloze vennootschap en sedert 1925 elke coöperatieve vereniging koopman in de zin der wet. Tenslotte verdween door de wet van 2 juli 1934, S. 347, het begrip koopman per 1 januari 1935⁴⁾; een symptoom van het minder domineren van het handels-kapitalisme, zoals dit tot de eerste wereldoorlog in ons land het geval geweest was. *Bedrijf*, bedrijfsdaden, bedrijfsuitoefening met de onderscheiding bedrijf en beroep⁵⁾, waarbij het laatste ruimer dan bedrijf⁶⁾, kwamen er voor in de plaats met slechts enkele speciale rechtsgevolgen als bijvoorbeeld de boekhoudingsplicht (art. 6 W.v.K.). „De begrippen beroep en bedrijf behoren tot de moeilijkste, welke de juridische terminologie kent”, leest men in het ministerieel Antwoord bij het ontwerp Wet op het afbetalingsbedrijf in 1936. Ook bij de behandeling van het ontwerp Bedrijfsvergunningenwet in 1938 werd er door de Minister op gewezen, dat het begrip „be-

⁴⁾ „Ned. Juristenblad”, 1933, blz. 29; 1935, blz. 1.
W.P.N.R. 3393-3395.

W.v.h.R. 12638 en 12678.

⁵⁾ W.K.J.J. van Ommen Klocke: „De vrijheid van beroep en bedrijf”, blz. 4 en 5 (1945).
De onderscheiding bedrijf en beroep ook te vinden in artikel 72, lid 5 van de Wet op de Materiële Oorlogsschade. Ministeriële circulaire van 3 augustus 1950.

⁶⁾ W.P.N.R. 3478 en 3479.

„De Naamloze Vennootschap”, XIII, No. 10 en 11.

De termen handelsregister en handelsnaam zijn derhalve anachronistisch. Wij spreken ook niet meer van Handelshogeschool, handelsfaculteit e.d. Overwogen is ook al eens om de Kamers van Koophandel een andere naam te geven.

drijf" verschillende betekenissen in de wetgeving heeft. Hierop kan nu niet nader ingegaan worden, doch in het privaatrecht valt het, met hantering van de ministeriële omschrijving van bedrijf in de Memorie van Antwoord in 1934 door de jurisprudentie, nog al mee.

Na de in 1934 aangebrachte wijziging verstond de Handelsregisterwet onder zaak elke onderneming, waarin enig bedrijf, door wie ook, wordt uitgeoefend. Zaak dus als onderneming, waarin een bedrijf (of bedrijven) uitgeoefend worden en onderneming is gelijk aan zaak. Overbodige tautologie! Bedrijf werd in de Handelsregisterwet als iets onpersoonlijks tegenover de onderneming als bezit van een bepaalde natuurlijke of rechtspersoon gezien, zoals de Minister het in de Memorie van Antwoord uitdrukte⁷⁾. Het ging om bedrijven in ondernemingsverband, bedrijfsuitoefening door een onderneming, bedrijfsuitoefening als grondslag van de onderneming; terwijl bedrijfsuitoefening de facto ook wel zonder ondernemingsverband kan geschieden.

De Handelsregisterwet is belangrijk geweest voor de ontwikkeling in het begrip „zaak” ten onzent. Zaak wordt in onze wetgeving in verschillende betekenissen gebruikt. Hier bedoelen wij ermee: affaire, handelszaak, eigenlijk onderneming⁸⁾. Deze „zaak” is in ons land naar de heersende leer geen zaak in zakenrechtelijke zin. Wel kan men er kontrakten over sluiten - de zaak overdoen, verkopen - doch zij is niet als eenheid te leveren⁹⁾, te verpanden, in vruchtgebruik te geven. In andere landen als België en Frankrijk kan dit wel: „fonds de commerce”. Thans is bij ons, ook in het privaatrecht, het begrip *onderneming* groeiend. Men ziet dit bijvoorbeeld in de pachtwetgeving. Verder bij de rechtsontwikkeling ten aanzien van de goodwill, volgens sommigen zelfs reeds een goodwill-recht¹⁰⁾. Ook bij de plannen voor een afzonderlijke civielrechtelijke regeling van de huur van bedrijfspanden, waartoe reeds enige jaren geleden voorstellen ontworpen zijn door een in 1958 ingestelde Staatscommissie Houwing, bedoeld voor de tijd, dat de huidige noodregelingen in de Huurwet betreffende de huurprijsbeheersing en de huurbescherming kunnen komen te vervallen¹¹⁾. In de jurisprudentie over de huurbescherming - o.a. bij eigenlijke en oneigenlijke dienstwoningen en bij onbehoorlijk gebruik - spelen de onderneming en de bedrijfsuitoefening een rol¹²⁾. De Commissie Ondernemingsrecht (Verdam) kreeg in 1960 als opdracht van de Minister van Justitie een onderzoek in te stellen naar de vraag of de rechtsvorm der onderneming herziening behoeft.

In de Handelsregisterwet en in de Handelsnaamwet was de zaak van meet af aan rechtsobject. Zij spreken van eigendom van de handelszaak¹³⁾. Daar is dus de zaak rechtsbegrip. Er is een recht op de onderneming (P. Scholten). Onder verwijzing naar deze ontwikkeling van een objektief ondernemingsbegrip in de Handelsregisterwet, de Handelsnaamwet en ook de Merkenwet wordt in het Ontwerp

⁷⁾ „Weekblad van het Recht” 12534, 12535, 12666, 12734; „Ars Aequi” febr. 1961, blz. 120.

⁸⁾ G. M. G. H. Russel: „De onderneming in het privaatrecht” (1918).

⁹⁾ H. R. 29 juni 1916, N. J. 1916, blz. 868.

¹⁰⁾ H. Cohen Jehoram: „Goodwillrecht” (1963). Zie ook „Ars Aequi”, juni 1965, blz. 221-230, en T.V.V.S., maart 1964.

¹¹⁾ „Sociaal-Economische Wetgeving”, januari 1964, blz. 2 e.v.

¹²⁾ „Sociaal-Economische Wetgeving”, januari 1964, blz. 6-15.

„De Practijkids”, augustus-september 1965, blz. 172.

¹³⁾ Thans bijvoorbeeld artikel 3 van de Handelsregisterwet. Zie „Maandblad voor Accountancy en Bedrijfs huishoudkunde”, december 1948, blz. 330. H.R. 25 maart 1948, N.J. 1948, No. 280.

Meyers en in het Regeringsontwerp voor een nieuw Burgerlijk Wetboek aan de onderneming een juridische status gegeven en deze erkend als algemeenheid van goederen (art. 3. 1. 1. 11 in de voorlopige decimale nummering) met de rechtsgevolgen van dien.

In de moderne sociale wetgeving¹⁴⁾ en de sociaal-economische wetgeving speelt het begrip onderneming reeds lang een grotere rol. Soms wordt het daar gebruikt in economisch-organisatorische zin, dan weer in technisch organisatorische zin¹⁵⁾. Bij de behandeling van het Ontwerp Vestigingswet kleinbedrijf constateerde de Minister in 1937, dat de termen onderneming - en meer nog bedrijf - voor verschillende uitlegging vatbaar zijn. Volgens het Verslag van de Commissie van Rapporteurs inzake de herziening van de Handelsnaamwet (Zitting Tweede Kamer 1952 - 53 - 2600) merkten toen vele Kamerleden op, dat de woorden onderneming en bedrijf in onze wetgeving nogal eens door elkaar gebruikt worden, terwijl er dan niet altijd hetzelfde onder verstaan wordt. Bepleit werd overal eenzelfde term voor hetzelfde begrip te gebruiken. C. P. Romme gewaagde in 1946 in zijn boek „De onderneming als gemeenschap in het recht” - een pleidooi voor een nieuw, apart ondernemingsrecht - van de „grillige verscheidenheid, waarin de term „onderneming”, gelijk de term „bedrijf”, wordt gebezigd” (blz. 10), nadat hij eerst reeds „bedrijf” een „gedaantenverwisselende monster” genoemd heeft. Nog onlangs sprak G. J. Scholten van de „ambivalentie van het begrip onderneming”, welke de wetgever niet moet bevorderen. Bij de opstelling van haar rapport: „Herziening van het ondernemingsrecht” heeft de Commissie Verdam „rekening gehouden met de verschillende betekenissen die spraakgebruik of rechtstaal aan het begrip „onderneming” toekent”¹⁶⁾.

In vele sociaal-economische wetten wordt van onderneming gesproken, zonder dat dit begrip in de wet gedefinieerd wordt. Uit de tekst van de wet blijkt dan meestal wel wat er bedoeld is. Bij onderneming in de gewone economische zin wordt het winstelement voorondersteld. Voor onderneming in het economisch verkeer is het winst-element essentieel. De wetgever sluit zich daar, hoewel niet explicite, bij aan. Reeds vóór de tweede wereldoorlog gingen enkele wetten hun werkingssfeer uitbreiden door ook bedrijfsuitoefening zonder winstdoel er onder te brengen. Zo omschrijft de Wet op het Levensverzekeringbedrijf van 1922 levensverzekeringbedrijf als „het als bedrijf sluiten van overeenkomsten van levensverzekering . . . , ook al wordt daarmede niet beoogd het maken van winst” (artikel 2)¹⁷⁾. Ook de Geldschieterswet (1932) en de Wet op het Afbetalingsbedrijf (1936) namen uit het begrip bedrijf het oogmerk om winst te behalen weg in verband met inhoud en strekking dezer speciale wetten en om ontduikingen, chicanes en excepties te voorkomen: „een beroep of, al of niet met het oogmerk om winst te behalen, een bedrijf maken . . .”. Na de oorlog hebben vele sociaal-economische wetten de werkingssfeer uitgebreid door zelf direkt reeds in de wet

¹⁴⁾ M. G. Levenbach: „Het juridisch begrip onderneming”, in „Sociaal Maandblad”, juni 1949.

¹⁵⁾ W. F. de Gaay Fortman: „De onderneming in het arbeidsrecht” (1936). Naar aanleiding daarvan M. G. Levenbach in R.B.A., XXII.

¹⁶⁾ Hoofdstuk II, Inleiding, blz. 7.

¹⁷⁾ Zie later ook artikel 1, lid 1, sub a van de Wet voorloopige voorzieningen Bouwkassen van 1946 (St. 1946, No. G. 331).

te bepalen, dat voor de toepassing van de wet met onderneming gelijk gesteld wordt een bedrijf, waarmede niet beoogd wordt winst¹⁸⁾.

In 1954 worden dan zowel de Handelsregisterwet als de Handelsnaamwet gewijzigd in die zin, dat de wettelijke verplichting tot inschrijving gelegd wordt op, resp. de wettelijke bescherming van de rechtmatig gevoerde handelsnaam verleend wordt aan ondernemingen. „Er is een handelsregister, waarin worden ingeschreven alle ondernemingen . . .” (artikel 1, lid 1). Het handelsregister is nu een „burgerlijke stand der ondernemingen”. Een principiële verandering van begrippen werd hiermede niet beoogd. Nadat dit in de Memorie van Toelichting (Zitting 1951 - 1952 - 2503) reeds nadrukkelijk gezegd was, constateerde Staatssecretaris Veldkamp dit nog eens bij de behandeling van het Wetsontwerp tot wijziging van de Handelsregisterwet in de Volksvertegenwoordiging (23 maart 1953; 3702): „De ratio van de wijziging van het woord „zaak” in „onderneming” is gelegen, niet in een verandering dus van het begrip, maar in de coördinatie op dit stuk tussen de Handelsregisterwet en de Handelsnaamwet enerzijds en andere nieuwe wetten op economisch gebied anderzijds”. Veldkamp stelde daar verder vast, dat „de Handelsregisterwet, de Handelsnaamwet en de Vestigingswet Bedrijven onder onderneming verstaan de onderneming in economisch-organisatorische zin en dat men bij de uitlegging van dit begrip nauw kan aansluiten bij de bestaande jurisprudentie van de Hoge Raad over het begrip zaak”. Deze verdwijning van het begrip zaak en de vervanging ervan door een objectief ondernemingsbegrip - in aansluiting met de ontwikkeling van economie en recht - betekende een vereenvoudiging tegenover de vroegere wetten, waarin zaak, onderneming en bedrijf alle drie wel wat „des Guten zuviel” waren; een verbetering derhalve. Men vond 't niet nodig onderneming in de wet zelve te definiëren. De juiste omlijning werd aan de praktijk, onder de hoede van de rechter, overgelaten. In elk geval gaat 't om de onderneming in het economisch verkeer. Dan oordeelt ook de jurisprudentie het winstelement¹⁹⁾ essentieel; winst en winstootmerk daarbij ruim opvattend²⁰⁾.

In 1954 werden de categorieën van ondernemingen, die zich in het handelsregister moeten laten inschrijven, in de Handelsregisterwet zelve enigszins uitgebreid: minderjarigen, die geen handlichting hebben bekomen, bepaalde soorten van kleinhandel en ambachtslieden, de straathandel, markthandel en handel te water. Daarnaast is er het *zesde lid van artikel 1*, welks toepassing eigenlijk de aanleiding is tot deze beschouwingen: „Bij algemene maatregel van bestuur kunnen voor de toepassing van deze wet met een onderneming worden gelijkgesteld bedrijven, waarmede niet wordt beoogd het maken van winst. De voordracht tot vaststelling van een dergelijke maatregel wordt ons gedaan door onze Minister van Economische Zaken.” Terwijl het nieuwe *artikel 24* van de Handelsregisterwet luidt: „De bedragen, verschuldigd voor met ondernemingen gelijkgestelde bedrijven, die niet zijn gericht op het maken van winst, worden bij algemene maatregel van bestuur bepaald. De voordracht tot vaststelling van een dergelijke maatregel wordt ons gedaan door onze Minister van Economische Zaken.” Welis-

¹⁸⁾ J. Valkhoff: „De Algemene Maatregel van Bestuur in het publiekrecht van het bedrijfsleven”, blz. 34, noot 1 (1959), waar Wet op het Afbetalingsbedrijf nu vervangen dient te worden door Wet op het Afbetalingsstelsel (1961). Zie ook „Sociaal-Economische Wergeving”, augustus 1954, blz. 242, en „Ars Aequi”, juni 1960, blz. 272 en 273.

¹⁹⁾ H.R. 10 oktober 1940, N.J. 1941, No. 197 (annotatie Meyers).

²⁰⁾ Zie pagina 387, noot 24. Sonja Boekman: „De handelsnaam”, blz. 17 en 18 (1956).

waar is er in een onderneming altijd uitoefening van een bedrijf of van enkele bedrijven, doch bedrijfsuitoefening kan ook voorkomen buiten onderneming. Het kan gewenst blijken ook groepen van die bedrijven, waarbij geen winstoogmerk bestaat, onder de werkingssfeer van de wet te brengen, omdat zij naar aard en strekking op één lijn staan met ondernemingen. Het ging, blijkens de Memorie van Toelichting (Zitting 1951 - 1951 - 2503), de Regering te ver voor al deze bedrijven inschrijving in het handelsregister wettelijk verplicht te stellen. „Voor inschrijving zal voornamelijk aanleiding bestaan, indien het bedrijven betreft, die in belangrijke mate aan het economisch verkeer deelnemen” (pag. 8). Bij die bedrijven, waar weliswaar geen ondernemingsverband in de gewone economische zin is, doch die veel en belangrijk met derden vermogensrechtelijk in aanraking komen, is publikatie van diverse gegevens voor derden van belang en dan kunnen zij voor de Handelsregisterwet met de eigenlijke ondernemingen gelijk gesteld worden.

Verruiming van de werkingssfeer van de Handelsregisterwet geschiedt dan bij Algemene Maatregel van Bestuur. In de sociaal-economische wetgeving komt het meer voor, dat de wet een uitbreidingsmogelijkheid kent door dergelijke delegatie van wetgeving aan de Kroon. Zo maken het derde en vierde lid van artikel 1 van de Wet Economische Mededinging (1956/1958) het mogelijk voor de toepassing van die wet of van bepaalde artikelen dier wet het begrip „mededingingsregeling” van artikel 1, lid 1 bij A.M.v.B. uit te breiden²¹). De Handelsregisterwet heeft zelf trouwens een ander voorbeeld, doordat - zoals reeds vermeld - in 1954 de straathandel, markthandel en handel te water onder de wet gebracht werden, niet echter zonder meer de straathandel in de vorm van venten, doch deze venthandel bij Algemene Maatregel van Bestuur eronder gebracht kan worden (art. 2, lid 1, sub c).

Nu is eindelijk aan artikel 1, lid 6 en aan artikel 24 van de Handelsregisterwet uitvoering gegeven bij Koninklijk Besluit van 21 december 1964, waardoor sinds 1 januari 1965 bepaalde bedrijven, waarmede niet beoogd wordt het maken van winst, voor de toepassing van de Handelsregisterwet met ondernemingen gelijk gesteld zijn. Omdat bij een dergelijke delegatie van wetgeving de Koning alleen wetgever is en niet als bij formele wetgeving de Koning gezamenlijk met de Staten-Generaal²²), zodat Memorie van Toelichting, Memorie van Antwoord en Kamerstukken ontbreken, is bij de afkondiging van deze Algemene Maatregel van Bestuur in Staatsblad 1964, No. 540, een Nota van Toelichting van de Staatssecretaris van Economische Zaken, J. A. Bakker, in dat Staatsblad opgenomen. Over de strekking van artikel 1, zesde lid van de wet wordt daar nog eens gezegd, dat zij is: „in het handelsregister mede te kunnen doen inschrijven zelfstandige duurzaam bedoelde instellingen, waarin, ofschoon zonder winstoogmerk, economische activiteiten worden verricht, waardoor zij naar het uiterlijk met een onderneming in de zin van deze wet overeenkomen. Gezien de veelal gecompliceerde regeling van bevoegdheid en verantwoordelijkheid der bestuurders dezer instellingen is het van bijzonder belang, dat personen, die in het zakelijk verkeer met een zodanige instelling in aanraking komen, dienaangaande op een algemeen bereikbaar punt voldoende gegevens kunnen verkrijgen”. Er aan toegevoegd wordt, dat de aan-

²¹) J. Valkhoff: „Inleiding tot het sociaal-economisch recht in Nederland, blz. 69-71 (1964).

²²) Artikel 119 Grondwet.

wijzing in artikel 2 van de Algemene Maatregel van Bestuur overeenkomstig het zesde lid van artikel 1 der wet geen absolute betekenis heeft in die zin, dat met de aldus bij K.B. aangewezen bedrijven naar het oordeel van de besluitgever niet het maken van winst kan worden beoogd. Zou in zo'n geval het winsttoogmerk wel aanwezig zijn, dan is het betrokken bedrijf rechtstreeks als onderneming in de gewone zin van het woord aan de werking van de Handelsregisterwet onderworpen. Een onderneming valt immers reeds direkt onder de wet (artikel 1, lid 1). Dat geldt ook voor de in artikel 2 van het K.B. - waarover straks - genoemde met (echte) ondernemingen gelijkgestelde bedrijven. Maar ook wanneer zij zonder winstdoel een in het K.B. opgesomd bedrijf zijn, zullen, doordat zij nu verplicht tot inschrijving in het handelsregister zijn, de voor het zakelijk verkeer nodige gegevens (omtrent bevoegdheden van de bestuurders, gemachtigden enz.) bij de regionale Kamer van Koophandel en Fabrieken door kosteloze inzage of door afschriften en uittreksels²³⁾ tegen kostenvergoeding te verkrijgen zijn. In twijfelgevallen zal eerst de Kamer van Koophandel en Fabrieken en later misschien de rechter moeten uitmaken of het bedrijf onder de ene dan wel onder de andere categorie valt: echte ondernemingen in de zin der formele wet zelve of bij A.M.v.B. met onderneming gelijk gesteld bedrijf.

In het eerste lid van artikel 2 van het K.B. wordt voor de toepassing van de Handelsregisterwet met een onderneming gelijkgesteld een bedrijf, waarmede niet wordt beoogd het maken van winst, dat behoort aan:

- a. een vereniging, vennootschap of stichting als bedoeld in artikel 78 van de Ontheeningswet van 1851;
- b. een vereniging, vennootschap of stichting, welke zich uitsluitend of in hoofdzak ten doel stelt het organiseren en verzorgen van reizen, waaraan op grond van individuele boekingen kan worden deelgenomen;
- c. een vereniging, vennootschap of stichting, welke zich uitsluitend of in hoofdzak ten doel stelt radio- en televisie-uitzendingen dan wel een van deze beide soorten uitzendingen te verzorgen²⁴⁾;
- d. een wederkerige verzekerings- of waarborgmaatschappij²⁵⁾;
- e. een landbouwkredietbank als bedoeld in artikel 1, onder c. van de Wet toezicht kredietwezen van 1956;
- f. een spaarbank als bedoeld in artikel 1, onder e. van de Wet toezicht kredietwezen;
- g. een persoon op wie de Geldschieterswet van 1932 van toepassing is;
- h. een persoon ten aanzien van wie een verklaring is afgelegd als bedoeld in artikel 44 van de Geldschieterswet, voor zover deze persoon zich als geldschiet niet uitsluitend ten doel stelt geldsommen uit te lenen ten bate van de leden van een

²³⁾ Artikel 30 Handelsregisterwet.

²⁴⁾ Zie indertijd H.R. 10 oktober 1940, N.J. 1941, No. 197 (annotatie Meyers) inzake Omroepvereniging de A.V.R.O. (winsttoogmerk ook als het bedrijf gevoerd wordt niet om daar zelf winst mee te maken, doch om er voordeel voor de leden mee te behalen). Kantongerecht Leeuwarden 16 augustus 1963, N.J. 1963, No. 470, waar uit het toen nog ontbreken van de A.M.v.B. ex artikel 1, lid 6 van de Handelsregisterwet voor de coöperatie in casu afgeleid werd, dat er geen inschrijvingsplicht bestond.

²⁵⁾ In artikel 2.2.2.1 lid 3 nieuw B.W. (Staatsblad 1960, No. 205) omschreven als „verenigingen, die zich anders dan bijkomstig ten doel stellen met haar leden verzekeringsovereenkomsten te sluiten in het verzekeringsbedrijf, dat de vereniging te dien einde ten behoeve van haar leden uitoefent”.

vereniging of kerkgenootschap dan wel ten bate van hen, die in dienst van een werkgever werkzaam zijn of zijn geweest, of van hun betrekkingen.

In het tweede lid van artikel 2 is uitdrukkelijk uitgezonderd een bedrijf, dat behoort aan een rechtspersoon, die krachtens het Ziekenfondsbesluit of de Ziekenfondswet is toegelaten om als ziekenfonds werkzaam te zijn.

Volgens Grondwet en Wet moet over een Ontwerp Algemene Maatregel van Bestuur de Raad van State gehoord worden. Tegenwoordig is in verschillende sociaal-economische wetten voorgeschreven, dat ook advies van instanties uit het bedrijfsleven gevraagd moet worden²⁶⁾. De Handelsregisterwet schrijft het in dit geval niet voor. Wel was het door de Minister indertijd in de Eerste Kamer toegezegd. Overeenkomstig deze toezegging is zowel over de aanwijzing van de met onderneming gelijkgestelde bedrijven in artikel 2, als over het bedrag der bijdragen, welke volgens artikel 3 door deze bedrijven jaarlijks voor inschrijving verschuldigd zijn, alsmede de schaal aan de hand waarvan het bedrag berekend wordt, door de Regering overleg gepleegd met een commissie uit de kring van de Kamers van Koophandel en Fabrieken en met representanten van de betrokken bedrijven. De adviezen van de Kamers van Koophandel, die als meest bekend met het bedrijfsleven in hun rayon deskundig zijn, waren niet eensluidend; verschillend werd er geoordeeld over de gewenstheid van de aanwijzingen. Prof. J. Wiarda waarschuwde indertijd reeds om bij formulering van een Algemene Maatregel van Bestuur uit hoofde van artikel 1, lid 6 van de Handelsregisterwet voorzichtigheid te betrachten²⁷⁾. Op verdere détails ten aanzien van bedragen en schaalbedragen kan hier nu niet nader worden ingegaan; men raadplege hiervoor het K.B. en de Nota van toelichting zelf.

²⁶⁾ J. Valkhoff: „De Algemene Maatregel van Bestuur in het publiekrecht van het bedrijfsleven”, Hoofdstuk I, § 2 (1959).

²⁷⁾ „Ars Aequi”, februari 1961, blz. 122.